

MAŁGORZATA PAPIER

Gimnazjum nr 15 w Rzeszowie

ASPEKTY EDUKACYJNY I KOMUNIKACYJNY WYKORZYSTANIA INTERNETU PRZEZ MŁODE POKOLENIE

Streszczenie: Artykuł traktuje o ważnym aspekcie społeczeństwa informacyjnego, jakim jest wykorzystanie Internetu w edukacji. W ostatnich latach często mówi się o nadużywaniu Internetu przez młodzież, prowadzone są liczne badania dotyczące tego zjawiska. Faktem niezaprzeczalnym, niepodlegającym dyskusji jest obecność nowych mediów w edukacji. Istotne i niezmiernie ważne jest więc nieustanne wskazywanie zarówno korzyści, jak i niebezpieczeństw związanych z wykorzystaniem Internetu w różnych dziedzinach naszego życia. Należy dążyć do ukazywania użytkownikom sieci, iż korzystanie z Internetu w edukacji stanowić powinno zaplanowaną, przemyślaną działalność. W artykule ukazano aspekt edukacyjny wykorzystania Internetu, a także zmiany komunikacji internetowej młodego pokolenia. Powiązanie treści teoretycznych z wynikami badań dotyczących społeczeństwa informacyjnego pozwala dostrzec zarówno szanse, jak i zagrożenia dla przyszłej edukacji pokolenia cyfrowych tubylców.

Słowa kluczowe: komunikacja, edukacja, Internet, społeczeństwo sieciowe, społeczeństwo informacyjne

WPROWADZENIE

Świat Internetu, zarówno dla dorosłych, młodzieży, jak i dzieci, staje się fantazją, snem o realizacji marzeń w sytuacji, gdy aktualne życie nie spełnia ich oczekiwań. Irena Pospiszyl nazywa świat wirtualny swoistą baśnią dla dorosłych i dzieci, gdzie mogą realizować oni swoje cele, niezależnie od posiadanych umiejętności, cech (Pospiszyl 2011, s. 196). Człowiek zaczyna równocześnie funkcjonować w świecie wirtualnym i realnym. Dla dorosłych są to dwa odmienne byty, natomiast najmłodsze pokolenie traktuje rzeczywistość jako jeden połączony wirtualno-realny świat. Należy więc nieustannie badać, a także monitorować rozwój społeczeństwa

informacyjnego, a zwłaszcza proces wkraczania Internetu do poszczególnych dziedzin życia ludzi. Obecnie szczególne znaczenie ma odnalezienie właściwego wykorzystania Internetu w procesie edukacji.

Wśród korzyści wynikających z uczestnictwa w sieci wskazać należy zasadniczo na:

- dostęp do informacji,
- szybką komunikację,
- nawiązywanie znajomości (Braun-Gałkowska 2004, s. 77).

Internet zyskał miano „e-przestrzeni globalnej komunikacji” (Gwozda 2008, s. 11). Na naszych oczach zmienia się sposób funkcjonowania, komunikowania się jednostek, pojawia się swoista e-generacja, dla której naturalne jest nieustanne korzystanie z globalnej sieci. Dla młodzieży ważne jest to, że komputer pozwala na przełamanie barier społecznych – w sieci nieważne jest, jakie masz ubranie, oceny, gdzie mieszkasz, właściwie istotny jest tylko kontakt, który nawiązujesz z drugą osobą.

Ogólnopolskie badanie młodzieży „Nastolatki wobec Internetu 3.0” wykazało, iż ok. 13% uczniów gimnazjum rozpoczęło korzystanie z Internetu przed nabyciem umiejętności czytania i pisania. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych wskaźnik ten wyniósł o ponad połowę mniej – 6%. Jest to obraz zmian, jakie dokonują się w procesie edukacji w praktyce, pokazujący zależność kolejności nabywania podstawowych umiejętności edukacyjnych w związku z korzystaniem z Internetu przez młode pokolenie (Kamieniecki, Bochenek, Tanaś, Wrońska, Lange, Fila, Loba, Konopczyński 2017).

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Społeczeństwo XXI wieku postrzega się jako społeczeństwo nowych technologii, tj. osób aktywnie korzystających z najnowszych osiągnięć rozwoju. Równocześnie określane jest także mianem społeczeństwa informacyjnego, a więc takiego, w którym podstawą tworzenia dochodu narodowego, a także źródłem utrzymania większości obywateli jest informacja. Dokonuje się to przez zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych przy przetwarzaniu informacji (Morbitzer 2005, s. 904). Należy wskazać funkcjonujące nazwy społeczeństwa informacyjnego, używane przez badaczy problemu, czyli:

- trzecia fala (A. Toffler),
- społeczeństwo postindustrialne (D. Bell),
- społeczeństwo pokapitalistyczne (P. F. Drucker),
- społeczeństwo sieciowe (M. Castells),

- społeczeństwo globalnej informacji, globalne społeczeństwo informacyjne (kraje Unii Europejskiej), społeczeństwo medialne (T. Goban-Klas) (Morbitzer 2005, s. 905).

Analizując pojęcie społeczeństwa informacyjnego, nie można zapominać, iż termin ten jest niejednoznaczny, złożony. Wskazanie jego charakterystycznych cech jest uzależnione od dziedziny, w ramach której staramy się badać poszczególne aspekty. W kontekście poniższych rozważań istotne jest wskazanie definicji dotyczących technologicznego, psychologicznego, a także społecznego aspektu istnienia społeczeństwa informacyjnego. W ujęciu psychologiczno-społecznym podkreśla się więc znaczenie powstawania nowych form komunikowania się, a także zmiany następujące w obrębie edukacji, kultury, sztuki, funkcjonowania jednostki w społeczeństwie. Podstawy istnienia społeczeństwa informacyjnego opierają się więc na rozwoju technologicznym, tj. tworzeniu sprawniejszych narzędzi służących gromadzeniu, przekazywaniu wiedzy, informacji, co w konsekwencji przejawia się zmianą funkcjonowania człowieka w aspekcie społecznym (Piecuch 2011, s. 127). W podobnym, ale bardziej ogólnym tonie społeczeństwo informacyjne ujmuje Jacek Mączyński, który twierdzi, iż „społeczeństwo informacyjne, to takie, które: wytwarza, przechowuje, przekazuje, pobiera i wykorzystuje informacje” (Nowina-Konopka 2006, s. 18). W analizie technologicznego aspektu istnienia społeczeństwa informacyjnego wskazuje się głównie na rozwój sieci internetowej, a także możliwość wykorzystania informacji w kontekście powstawania dochodu narodowego. Tomasz Goban-Klas charakteryzuje je więc jako „społeczeństwo, które nie tylko posiada rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania, lecz przetwarzanie informacji jest podstawą tworzenia dochodu narodowego i dostarcza źródła utrzymania większości społeczeństwa” (Goban-Klas, Sienkiewicz 1999, s. 43). Stanisław Juszczyk pisze, iż społeczeństwo informacyjne jest to „społeczeństwo, w którym siła robocza składa się z pracowników informacyjnych, a informacja jest najważniejsza” (Juszczyk 2000, s. 10–11). Niewątpliwie, aby mówić o istnieniu społeczeństwa informacyjnego, należy odnieść się do aspektów jego istnienia w rzeczywistości.

Wśród wskaźników potwierdzających istnienie społeczeństwa informacyjnego wymienia się:

- dostęp do sieci oraz korzystanie z sieci komputerowych,
- czynniki determinujące dostęp oraz korzystanie z sieci,
- zastosowanie sieci komputerowych w otaczającej nas rzeczywistości (Król 2013, s. 104).

W raporcie Głównego Urzędu Statystycznego dotyczącym społeczeństwa informacyjnego w Polsce w latach 2014–2017 wykazano, iż w 2017 roku dostęp do Internetu miało 82% gospodarstw domowych. W tym samym roku korzystający

z usług administracji publicznej stanowili 30% populacji osób w wieku 16–74 lata i w porównaniu z poprzednim rokiem była to tendencja wzrostowa. Ponadto 72,7% osób w wieku 16–74 lat regularnie (co najmniej raz w tygodniu) korzystało z Internetu. W 2017 roku największy odsetek osób regularnie korzystających z Internetu dotyczył grupy uczniów i studentów – wyniósł on ok. 99%. Największy odsetek osób regularnie korzystających z Internetu odnotowano wśród mieszkańców dużych miast, najmniejszy natomiast – na terenach wiejskich (Gumiński, Huet, Jacykowska, Juszczak, Kamińska, Kwiatkowska, Orczykowska 2017). Powyższe dane są argumentem poświadczającym istnienie społeczeństwa informacyjnego w Polsce. Nie ulega wątpliwości, że zmiany związane z zastosowaniem technologii informacyjnych mają olbrzymi wpływ na wiele dziedzin naszego życia. Komputery są już zatem nie tylko elementem rzeczywistości spotykanym przez nas w pracy zawodowej, obserwujemy także ich szerokie zastosowanie w życiu osobistym. Stają się nieodłącznym elementem naszej codzienności. Olbrzymia funkcjonalność Internetu, możliwość jego wykorzystania w każdej dziedzinie życia powoduje, że sieć staje się nam niezbędna.

Ważne jest wyeksponowanie ogromnych możliwości wykorzystania Internetu w różnych dziedzinach naszego życia. W kontekście dokonujących się zmian społecznych, dotyczących zwłaszcza najmłodszego pokolenia, istotne jest zwrócenie uwagi na te funkcje społeczeństwa informacyjnego, które związane są z aktywnością młodzieży.

Spółeczeństwo informacyjne pełni funkcję:

- edukacyjną – polegającą na upowszechnianiu wiedzy naukowej, konieczności podnoszenia kwalifikacji, zdobywania informacji;
- komunikacyjną – mającą na celu budowę nowej płaszczyzny tworzenia się więzi społecznych ponad różnicami kulturowymi;
- socjalizacyjno-aktywizacyjną – polegającą na mobilizacji osób, które z różnych przyczyn są wyłączone z pełnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- partycypacyjną – polegającą na aktywnym uczestniczeniu w życiu politycznym;
- organizatorską – tworzącą konkurencyjne warunki dla funkcjonowania teleinformatyki na rynku społecznym;
- ochronną i kontrolną – decydującą o mechanizmach kontroli, ochrony poszczególnych podmiotów działających w społeczeństwie informacyjnym (Goliński 2011, s. 31).

Dla najmłodszego pokolenia najistotniejsze są funkcje komunikacyjna i edukacyjna. Związane jest to oczywiście z ograniczeniem dostępu młodzieży do aktywności związanych z pozostałymi funkcjami, np. partycypacyjną, a także z przejawianymi przez młodzież zainteresowaniami. Uczniowie wykorzystują

często Internet w sposób odtwórczy, tj. poszukując gotowych rozwiązań zadań szkolnych. Działania te wynikają z właściwości Internetu, np. dostępności informacji, co dodatkowo wzmacnia zainteresowanie młodzieży wykorzystaniem sieci w pozostałych aspektach funkcjonowania społecznego.

Atrakcyjność Internetu wynika także z jego specyficznych cech, takich jak:

- możliwość przekraczania barier czasowych, terytorialnych,
- możliwość kontaktowania się w sposób synchroniczny, asynchroniczny,
- wykonywanie więcej niż jednej aktywności, a także związaną z tym wielozadaniowość,
- brak rozgraniczenia na czas osobisty i zawodowy,
- możliwość edycji zamieszczonych informacji, także przez inną osobę,
- mobilność urządzeń technicznych, ich kompaktowość, co pozwala na korzystanie bez względu na ograniczenia czasu i miejsca,
- brak hierarchizacji społeczeństwa (Lewczuk, Jędrzejko 2017, s. 278–279).

EDUKACYJNA FUNKCJA INTERNETU

Najmłodsze pokolenie Polaków należy już do tzw. pokolenia, generacji Y, wychowanego w czasach powszechnego dostępu do nowych technologii medialnych (Borcuch, Piłat-Borcuch 2010, s. 131). Młode pokolenie osób urodzonych już po 1997 roku traktuje Internet, dostęp do sieci jako jeden z elementów otaczającej rzeczywistości, dla nich rzeczywistość wirtualna jest jedynie jednym z elementów otaczającego ich świata.

W literaturze popularnej jest także określanie najmłodszej grupy pokolenia sieciowego – pokolenia Y mianem tabletowych dzieci. Związane jest z nadużywaniem przez nich sprzętów, takich jak tablet, smartfon, telefon komórkowy. Początkowo stanowią one jedynie element zabawy, przydatny dla dorosłych gadżet mający na celu uspokojenie dziecka. Z czasem ich rola rośnie, bo przecież kilkuletnie dziecko potrafiące samodzielnie włączyć tablet, uruchomić filmik często jest powodem do dumy, a na pewno dowodem nowoczesności rodziców. Niestety okazuje się, iż rozwój dotyczący obsługi urządzeń technologicznych nie zawsze idzie w parze z rozwojem intelektualnym, społecznym. Lucyna Kirwil wskazuje, iż tabletowe dzieci słabo radzą sobie z nawiązywaniem kontaktów społecznych, często w sposób niekontrolowany przejawiają agresję, a także osiągają gorsze wyniki w nauce (Romanowska, Lis 2015, s. 10–14).

Z raportu dotyczącego społeczeństwa informacyjnego wynika, iż dla Polaków istotną motywacją posiadania dostępu do Internetu jest dziecko. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy najczęściej wskazuje się na cele edukacyjne, rozrywkowe,

a także dbałość o równe szanse rozwojowe dla przyszłego pokolenia. Analiza danych pozwala stwierdzić, iż zdecydowanie częściej dostęp do Internetu dotyczył gospodarstw, w których były małe dzieci. W odniesieniu do danych za rok 2017 dostęp do Internetu miało ok. 73% gospodarstw, w których nie było dzieci, natomiast w tym samym okresie w gospodarstwach z małymi dziećmi wskaźnik ten wyniósł ok. 98% (Gumiński, Huet, Jacykowska, Juszcak, Kamińska, Kwiatkowska, Orczykowska 2017).

Ważna jest więc obserwacja specyfiki korzystania z Internetu przez młodzież, zaistniałych zmian, by można to ocenić w kontekście funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. Jeśli chodzi o aspekt edukacyjny, możemy wskazać na wykorzystanie Internetu w zakresie:

- komunikacji (poczta elektroniczna, listy dyskusyjne, telekonferencje, poczta głosowa),
- zdalnego dostępu do informacji i programów naukowych oraz edukacyjnych,
- technicznego środowiska dla kształcenia na odległość (wirtualna szkoła),
- narzędzia wspomagającego proces kształcenia w szkole masowej (Wieczorkowski 2003, s. 414).

W polskiej rzeczywistości szkolnej wykorzystanie Internetu koncentruje się głównie wokół dostępu do informacji, możliwości komunikacji, tj. nawiązywania lub utrzymywania kontaktu.

W coraz częstszym wykorzystaniu Internetu w edukacji najmłodszego pokolenia upatrywać można procesu demokratyzacji społeczeństwa, wyrównywania szans. Internet umożliwia dostęp do wiedzy, informacji, których nie zdobywa się w szkole. To tutaj uczeń w dowolnym czasie ma możliwość skontaktować się z wybraną osobą, instytucją, może nawiązać relacje, a także rozwijać kontakty społeczne. Internet umożliwia także realizację nietypowego hobby, a także stanowi instrument potencjalnego rozwoju, edukacji całego społeczeństwa, natomiast w przypadku przejęcia nad nim kontroli staje się elementem ograniczającym rozwój (Kozusznik 2004, s. 18).

Badania przeprowadzone w 2003 roku na terenie Rzeszowa pokazały, iż młodzież polska uważa komputer za naturalny środek porozumiewania się, nawiązywania kontaktów, a nawet traktuje Internet jako środek służący pogłębieniu relacji z rówieśnikami. Co istotne, w badaniach tych już 45% ankietowanych przyznało, iż odczuwa dyskomfort, gdy nie może skorzystać z Internetu przez dłuższy czas (Radochoński, Wańczyk 2004, s. 40–42).

Badania przeprowadzone w 2006 roku na grupie 78 dzieci – uczniów klas V i VI – wykazały, iż najczęściej przez nich wybieraną stroną jest Google – odpo-

wiedzi tej udzieliło ponad 50% ankietowanych, co potwierdza, że uczniowie często poszukują informacji w sieci. Dla ponad 80% ankietowanych Internet stanowi pomoc naukową, równocześnie dla 50% badanych jest on źródłem informacji, natomiast wybór książki jako źródła informacji dotyczył 32% ankietowanych (Noga 2008, s. 173).

Z badań przeprowadzonych przez Fundację Dzieci Niczyje w 2012 roku wynika, iż 66% młodzieży korzysta z Internetu codziennie lub prawie codziennie. Ponad połowa badanych – 54,1% łączy się z siecią za pomocą telefonu komórkowego (Makaruk, Wójcik, Konsorcjum EU NET ADB 2012). Zgodnie z badaniami Megapanelu PBI dzieci w wieku 7–18 najczęściej korzystają ze stron z kategorii kultura i rozrywka – 100% ankietowanych, społeczności – 92%, a także edukacji – 61%. Najpopularniejsze odwiedzane przez nich strony to YouTube, Facebook, Wikipedia (Keller-Hamela, Kuhn, Makaruk, Szredzińska, Wójcik, Włodarczyk, Zmarzlik, 2017).

Polska młodzież najczęściej używa Internetu w celu:

- osiągnięcia rozrywki, tj. muzyka 66%, filmy 84%,
- komunikowania się – komunikatory 80%, portale 79%,
- uzyskiwania informacji – 76% (Belcer, Wojnarowska 2016, s. 34–35).

Anna Andrzejewska wymienia możliwości i szanse, jakie niesie ze sobą globalna sieć dla jej użytkowników:

- pomoc dydaktyczną, jako zdobywanie informacji, uczenie się bez opuszczania domu,
- nawiązywanie kontaktów, a więc możliwość utrzymywania szybkiej komunikacji pomiędzy użytkownikami,
- korzystanie z usług sieciowych,
- organizowanie grup wsparcia, pomocy,
- miejsce służące rozrywce (Andrzejewska 2009, s. 174).

Młodzież podświadomie wykorzystuje Internet we wskazanych przez autorkę celach w edukacji, a także w życiu codziennym, co znajduje potwierdzenie w zaprezentowanych powyżej badaniach.

W literaturze można znaleźć opinie, iż Internet jest nie tylko skarbnicą informacji, ale także wysypiskiem pełnym śmieci. Ryszard Tadeusiewicz używa pojęcia smogu informacyjnego, aby opisać problem z nadmiarem informacji oraz określeniem ich wartości i wiarygodności (Molenda 2009, s. 105). Najmłodsza grupa użytkowników Internetu potrzebuje w związku z tym stałej opieki i nadzoru, zwłaszcza w przypadku realizowania funkcji edukacyjnej sieci. Zaufanie, jakie użytkownicy mają do informacji czerpanych z sieci, okazuje się często niebezpieczne dla edukacji. W społeczeństwie spotykamy się ze stwierdzeniem, że jeśli czegoś nie ma w Internecie, to nie istnieje. Stanowi to jednocześnie dobrodziejstwo

dla nas, jak też zagrożenie. Przyjęło się, że jeśli czegoś nie pamiętamy, nie wiemy, pierwszym naszym działaniem jest poszukiwanie tego w sieci. Nieograniczone zaufanie wobec sieci, brak krytyki poszczególnych źródeł powoduje w efekcie rosnącą potrzebę nieustannego poszukiwania potwierdzenia wiarygodności informacji zamieszczonych w sieci. W konsekwencji pojawia się syndrom niepewności informacji, a w jego następstwie syndrom niepewności wiedzy. Szerzej temat ten porusza Aleksander Piecuch, który prezentuje korzyści i straty związane z zaistnieniem technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji (Piecuch 2016, s. 111–114). Wprowadzenie nowych technologii dokonuje się przez ich stopniową akceptację, a więc wykorzystanie w życiu codziennym przez jednostki poszczególnych funkcji mediów. W przypadku edukacji często sami uczniowie i rodzice korzystają z Internetu, uważając, że jest to naturalny proces wspierania nauki. Uzasadnieniem są dla nich pozytywne skutki, takie jak szybkość wyszukiwania informacji, ich dostępność, oszczędność czasu, a także możliwość kształtowania dodatkowych umiejętności informatycznych. Wśród młodzieży panuje przekonanie, iż osoby korzystające z Internetu to osoby o wysokich umiejętnościach informatycznych, co niestety nie znajduje potwierdzenia w literaturze. Jednostki posiadające wysokie kompetencje z dziedziny informatyki sięgają do sieci w konkretnym, jasno zdefiniowanym celu. Również nauczyciele, pedagodzy, korzystając z Internetu w edukacji, wskazują na jego nietypowe możliwości wykorzystania, tj. nawiązywanie kontaktu z uczniem poza terenem szkoły, możliwość zlecania dodatkowych prac wymagających więcej inwencji twórczej uczniów. Nie można jednak zapominać o zagrożeniach dla edukacji płynących z nadmiernego zaufania do Internetu, tj. o problemach związanych z przetwarzaniem uzyskanych informacji w wiedzę, a więc analizowaniem, syntezyzowaniem faktów, wnioskowaniem, o obniżonej trwałości uwagi, a w konsekwencji znaczącym zanikiem umiejętności czytania, zapamiętywania, a także posługiwania się językiem ojczystym (Piecuch 2016, s. 111–114). W zagranicznych publikacjach znajdziemy także sporo informacji o zdecydowanie niekorzystnym wpływie nowych technologii na edukację, rozwój intelektualny człowieka. Opracowania te dotyczą zarówno konsekwencji medycznych, jak i również społecznych (Spitzer 2013, s. 34).

Uczniowie potrzebują jasnych komunikatów od nauczycieli, pedagogów, pokazania, w jaki sposób mogą uchronić się przed stresem informacyjnym związanym z nadmiarem informacji, a także w jaki sposób mogą sprawdzać wiarygodność źródeł. Brak powyższych umiejętności skutkować może degradacją intelektualną (Iskierka, Krzemiński, Weźgowiec 2011, s. 64–65). Zmiany w edukacji związane będą także z nowymi wymogami społeczeństwa informacyjnego. Waldemar Furmanek zwraca uwagę na nowy wymiar edukacji, tj. aspekt całościowego uczenia się, a więc ciągłego podnoszenia swoich kwalifikacji (Furmanek 2008, s. 19). Nie-

skrępowany dostęp do informacji w konsekwencji stanowić będzie motywację do zdobywania nowych umiejętności. Związane jest to z tym, iż tempa rozwoju techniki nie można powstrzymać, edukacja jest więc traktowana jako zabezpieczenie pozwalające istnieć w świecie zmieniającego się społeczeństwa (Aftański 2011, s. 70).

Zagrożenia związane z rozwojem fizycznym, intelektualnym, a także emocjonalnym wymienia Maciej Tanaś (który w rozwoju intelektualnym podkreśla znaczenie funkcji poznawczych) i są to: bierność intelektualna, upośledzenie pamięci, jak też brak systematyczności w nauce, niedojrzałość intelektualna, braki w prawidłowym wysławianiu się i pisaniu, niezdolność w konstruowaniu spójnych wypowiedzi, brak logiczności (Tanaś 2016, s. 48–49).

Młodzież cechuje także duża potrzeba istnienia online, z czym związane jest ryzyko uzależnienia od Internetu. Na postawie subiektywnego poczucia bycia non stop online oraz aktywności pozainternetowej wyróżniono cztery typy intensywnych użytkowników Internetu:

- „wciągnięci w sieć” (nadmierne korzystanie z Internetu, zaniechanie pozostałych aspektów życia, osoby te przejawiają niewielką aktywność pozainternetową, w związku z tym ich życie stopniowo koncentruje się na aktywności w sieci);
- „wszystko naraz” (aktywność w sieci oraz poza siecią na bardzo wysokim poziomie, związana jest to z dużą potrzebą utrzymywania kontaktów społecznych);
- „pełny krąg” (początkowe nadmierne korzystanie z Internetu z czasem ulega obniżeniu w związku ze zaistniałymi zmianami w życiu jednostki);
- „zabijanie czasu” (osoba zamknięta na nowe doświadczenia, mająca problemy w nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji społecznych, przenosi swoją aktywność w świat wirtualny) (Makaruk, Wójcik 2012).

Przykłady zagrożeń związanych z niewłaściwym korzystaniem z Internetu to np. chaos informacyjny, zanik komunikacji bezpośredniej, depersonalizacja kontaktów międzyludzkich, ograniczanie doświadczeń sensorycznych, tworzenie iluzji w rzeczywistości wirtualnej, fałszywe próby autoprezentacji, dominacja tekstu pisanego w kontaktach międzyludzkich. Dotykając kwestii szans wykorzystania Internetu przez młode pokolenie, warto odnieść się także do typologii użytkowników sieci zaproponowanej w projekcie EU Kids online. Wskazano tam na trzy role odgrywane przez użytkowników Internetu, tj. odbiorcy, uczestnika i aktora. W obszarze edukacyjno-komunikacyjnym wykorzystania Internetu wskazać możemy na wykonywane przez nich działania:

- odbiorca, ma umożliwiony dostęp do treści informacyjnych, które mogą kształtować wiedzę, posiada możliwość poszukiwania porad dotyczących rozwoju, przeżywanych trudności,

- uczestnik, nawiązuje wielokierunkową komunikację z interesującymi go osobami, dzięki czemu uczestniczy w wielu kontaktach interpersonalnych, które wpływają na rozwój posiadanych informacji, poprzez rozmowy np. na określonych stronach tematycznych,
- aktor, inicjuje nowe działania, zmierzające do rozwiązania określonego problemu (Pyżalski 2016, s. 59–61).

Zmian w edukacji upatrywać można także w przeniesieniu informacji z naszej pamięci do pamięci zewnętrznej jaką jest Internet. Dotąd kształtowanie wiedzy uczniów odbywało się zgodnie z poszukiwaniem odpowiedzi na kolejne etapy rozumienia wiedzy; „wiedzieć że”, „wiedzieć jak”, „wiedzieć dlaczego” ustąpiło jednemu wymogowi – „wiedzieć gdzie”. Zasadne wydaje się to w kontekście szybkiego przyrostu informacji, utraty aktualności treści, a także wielozadaniowości jednostki, dążeniu do częstej zmiany zawodu (Morbitzer 2012, s. 42).

W efekcie to społeczeństwo decyduje o sposobie wykorzystania technologii, ale to od naszych decyzji zależeć będzie miejsce nowych technologii, Internetu w edukacji w przyszłości. Istotne jest więc, by zwrócić uwagę na skorzystanie z możliwości aktywnego użytkowania Internetu przy jednoczesnym dostrzeganiu istniejących zagrożeń. Zadaniem szkoły jest więc nauka „żeglowania” w sieci, które młodzież określa mianem surfowania. Nie bez znaczenia jest tutaj metaforyczne znaczenie obu słów. Żeglowanie zakłada cel, który chcemy osiągnąć przy użyciu określonych środków temu służących. Surfowanie natomiast dotyczy głównie zabawy, jego celem jest miłe spędzenie czasu (Goban-Klas 2005, s. 257). Ważne jest zatem dbanie o zachowanie równowagi związanej z wykorzystywaniem poszczególnych elementów świata wirtualnego i realnego w edukacji.

KOMUNIKACYJNA FUNKCJA INTERNETU

Komunikowanie się z pomocą Internetu umożliwia nawiązywanie relacji bez wymogu obecności dwóch osób w tym samym miejscu, w tym samym czasie, a także daje możliwość nadania wiadomości w bez obawy, że nasza informacja przeszkodzi odbiorcy jak w przypadku użytkowania telefonu. Możliwe jest tutaj także wyłączenie się z prowadzonej rozmowy w dowolnym momencie bez podawania przyczyny pożegnania. W komunikowaniu się wyróżniamy takie kategorie, jak:

- komunikowanie jako rozumienie – proces, w którym osoby wzajemnie się rozumieją, chcą być zrozumiane,
- komunikowanie jako oddziaływanie,
- komunikowanie jako łączenie,
- komunikowanie jako interakcja – społeczna interakcja przez symbole,

- komunikowanie jako transmisja – przekazywanie informacji w szerokim znaczeniu,
- komunikowanie jako składnik procesu społecznego- jako środek wyrażający normy grupowe, oczekiwania (Goban-Klas 2006, s. 42–43).

Jeśli chodzi o komunikacyjną funkcję Internetu, młodzież koncentruje się głównie wokół transmisji. Świadczy o tym korzystanie przez nich z portali społecznościowych, stron www, gdzie ma miejsce wzajemna wymiana informacji. Potwierdzeniem jest częste użytkowanie przez młodzież różnego typu forów, umieszczanie postów, zdjęć, relacji wideo. W szerszym ujęciu okazać się może, iż komunikacja internetowa prowadzi będzie do zmian społecznych w obrębie kształtowania się nowych procesów. Badania dotyczące korzystania z Internetu przez młodzież wskazują na rosnące znaczenie aktywności sieciowej. W publikacji *Cyfrowe dzieci. Zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy* stwierdzono, iż:

- 100% gimnazjalistów korzysta codziennie z komputera oraz telefonu komórkowego;
- 99% ankietowanych gimnazjalistów ma własny adres e-mail, 98% ankietowanych ma konto na Facebooku, a 27% ankietowanych ma konto także na innym komunikatorze;
- ponad 40% ankietowanych korzysta z Internetu do godziny 23 w dni robocze, jest to związane z obowiązkiem szkolnym (Jędrzejko, Szwedzik, Sarzała, Saracen 2017, s. 78–81).

Jan Grzenia wyróżnił trzy typy komunikacji międzyludzkiej w Internecie:

- typ konwersacyjny, czatowy, są to pogawędki czatowe;
- typ korespondencyjny, e-mailowy, komunikacja opiera się na liście elektronicznym, aktywności na forach, grupach;
- typ hipertekstowy, czyli wszelkie teksty dostępne w sieci World Wide Web (Grzenia 2006, s. 43).

Komunikacja w nauczaniu zdalnym może być asynchroniczna (kontakt w różnym czasie) lub synchroniczna (np. czat), częściej stosowany jest tekst słowny, nie ma zastosowania natomiast komunikacja niewerbalna, za pomocą której przekazujemy, a także uzyskujemy więcej informacji niż podczas komunikacji werbalnej. Istotne jest także, iż w komunikacji na odległość dokonuje się swoista autoprezentacja, a więc kreowanie wrażenia, jakie wywieramy na innych. Anonimowość pozwala nam na tworzenie własnej osoby według dowolnych schematów. W komunikacji grupowej pojawia się także problem braku rozwiązywania problemów, w zasadzie istnieje on już na poziomie kształtowania się konfliktu, kiedy nie decydujemy się go ujawniać. W komunikacji bezpośredniej nie mamy tak dużej możliwości pozostawienia nierozwiązanego problemu (Wolfigiel 2009, s. 88–89).

Barbara Kozusznik w artykule *Komunikacja w dobie Internetu – wpływ na jednostkę, organizację, otoczenie* zwraca uwagę na powstający nierówny rachunek w aspekcie komunikacji internetowej. Wymienia ona korzyści związane ze wzrostem komunikowania się w sieci, czyli łatwy dostęp do nawiązania relacji, zwiększenie częstotliwości komunikacji, poprawa jakości komunikacji interpersonalnej, szybkość, elastyczność, poszerzenie zasięgu komunikacji grupowej, a także brak ograniczeń czasowych i przestrzennych. Jednocześnie autorka wskazuje, iż istnieje realna obawa, że relacje osobiste jednostek mogą zostać zastąpione przez komunikację internetową, co doprowadzić może do zmiany kształtu relacji interpersonalnych (Kozusznik 2004, s. 15–18). Komunikowanie się przez Internet zubaża nas o możliwości wykorzystania informacji na temat naszego rozmówcy uzyskanych z niewerbalnych przekazań. Ryzyko to pojawia się przy komunikacji jedynie za pomocą tekstu, stanowi o możliwości kreacji własnej osoby według zamierzonych celów. Z myślą o podkreśleniu nastroju, emocji stosowane są obecnie symbole językowe, graficzne, a także zasady netykiety (np. stosowanie dużych liter jest rozumiane jako krzyk).

Nawiązując do komunikacyjnej funkcji Internetu, warto pamiętać, iż prócz możliwości zastosowania nowych form tworzenia relacji i utrzymywania ich nie mniej ważne są także negatywne skutki związane z dominacją nowych mediów w życiu jednostki. Dotyczyć one mogą powstawania nowej kultury masowej na szeroką skalę, która rozwija się w sposób podstępny, często niewidoczny dla najmłodszych użytkowników. Uważają oni bowiem, że już sama możliwość wyboru strony, portalu, komunikatora, z którego korzystają, stanowi o ich samodzielności, iż to oni jedynie mają wpływ na to, co i kiedy czytają, oglądają, a także czego słuchają. Niestety kultura masowa jest pojęciem o wiele szerszym, obejmującym cały zakres funkcjonowania sieci, dotyczy więc kształtowania określonych wzorów zachowań, reakcji, charakterystycznych dla wszystkich użytkowników sieci.

Wśród negatywnych aspektów realizowania funkcji komunikacyjnej wymienić można wszelkie zagrożenia dotyczące aktywności jednostki w społeczeństwie, a więc „alienacja, przemoc i agresja, deprawacja, trudność z werbalizacją” (Piecuch 2016, s. 114). Omawiając specyfikę komunikacyjnej funkcji pełnionej przez Internet, wskazać należy na zagrożenia szczególnie istotne w aspekcie rozwoju najmłodszego pokolenia, tj.:

- brak informacji płynących z niewerbalnej komunikacji,
- zaburzenie płynności komunikacyjnej przez możliwość odczytania, odpisania w dowolnym czasie,
- zatarcie granic kontaktu słownego i bezsłownego,
- niemożność nawiązywania kontaktu interpersonalnego z naszym rozmówcą,

- brak afirmacji dotyczących osoby rozmówcy, a więc odbioru sposobu zachowywania się,
- brak charakterystycznego klimatu rozmowy (Hankała 2004, s. 19–27).

Konkluzją niech będzie stwierdzenie, iż komunikacja nigdy nie była w tak dużym stopniu zależna od urządzeń technologicznych, od których uzależnione jest już samo nawiązanie kontaktu.

PODSUMOWANIE

Powyższe rozważania dotyczące nowego wymiaru edukacji, komunikacji w istniejącym społeczeństwie informacyjnym są jedynie zasygnalizowaniem następujących przemian. Zmienność współczesnego świata stanowić będzie dla jednostki zawsze wyzwanie. Trudność ta będzie nabierała jeszcze większego znaczenia w kontekście wychowywania najmłodszego pokolenia. Poszukująca stałych elementów funkcjonowania człowieka, wychowywania go szkoła zostanie zmuszona do zaakceptowania ciągłej zmiany jako jednej ze stałych cech społeczeństwa. Wychowywanie dzieci w duchu nowoczesności, z myślą o podejmowaniu zadań nowych w nierozzerwalny sposób związane będzie z trwającym całe życie procesem kształcenia się, a także ciągłą otwartością wobec drugiej osoby. Czy Internet przez swoje funkcje edukacyjno-komunikacyjne wraz z rozwojem technologii nie awansuje z roli wspierającej procesy uczenia się do roli kształtującej procesy edukacyjne? (Morbitzer 2012, s. 46–47).

Komunikowanie się ludzi w cyberprzestrzeni w znaczący sposób wpływa także na charakter istniejących i powstających więzi społecznych. Specyfika kontaktu w sieci i samej komunikacji powoduje, iż kontakty te są bardziej dynamiczne. Szybszy jest już sam proces nawiązywania kontaktu, przekazywania sobie informacji, a w konsekwencji zaniku tejsz więzi. Kontakty internetowe stanowić powinny jedynie uzupełnienie kontaktów realnych. Istnienie jedynie wirtualnych kontaktów skutkować może stopniową alienacją, a także utratą poczucia etyki, zagrożeniem aksjologii (Zeler, Żydek-Bednarczuk 2009, s. 88).

Dbając o prawidłowy rozwój młodego pokolenia nieustannie obawiamy się, czy my – dorośli, nauczyciele będziemy w stanie nauczyć, pokazać najmłodszemu prawidłowy, mądry sposób życia. Okazuje się, iż współcześni nauczyciele przekazują uczniom, jak mają żyć w świecie, którego sami nie znają. Otaczająca rzeczywistość jest więc nowością dla obu grup. Ważne jest zatem, by w edukacji zachować równowagę między tym, co ma być otwarte na zmiany, świat wirtualny, a tym, co niezmiennie.

LITERATURA

- Aftański P., 2011, *Społeczeństwo informacyjne – nowy wymiar informacji*. „Dydaktyka Informatyki”, nr 6: *Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 66–73.
- Andrzejewska A., 2009, *Świat wirtualny- kreator rzeczywistości dziecka*. W: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Cyberświat możliwości i zagrożenia*. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Żak, 164–183.
- Belcer A., Wojnarowska A., 2016, „Młodzi podłączeni i połączeni” *Internet jako cyfrowe podwórko współczesnej młodzieży*, W: E. Janicka Olejnik, K. Klimek (red.), *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*. Łódź, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej, 29–44.
- Borcuch A., Piłat-Borcuch M., 2010, *Generacja Y jako szczególny wymiar społeczeństwa informacyjnego*. W: P. Setlak, P. Szulich (red.), *Społeczeństwo informacyjne: uwarunkowania społeczne i kulturowe*. Tarnobrzeg, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. S. Tarnowskiego, 129–140.
- Braun-Gałkowska M., 2004, *Internet w życiu dzieci i młodzieży* W: M. Radochoński, B. Przywara (red.), *Jednostka, grupa, cybersieć. Psychologiczne, społeczno-kulturowe i edukacyjne aspekty społeczeństwa informacyjnego*. Rzeszów, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, 71–84.
- Furmanek W. 2008, *Pedagogika a pedagogika pracy*. W: S. M. Kwiatkowski (red.), *Edukacja ustawiczna Wymiar teoretyczny i praktyczny*. Warszawa–Radom, Instytut Badań Edukacyjnych, 19–28.
- Goban-Klas T., 2005, *Cywilizacja medialna. Geneza, ewolucja eksplozja*. Warszawa, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Goban-Klas T., 2006, *Media i komunikowanie masowe*. Warszawa, PWN.
- Goban-Klas T., Sienkiewicz P., 1999, *Społeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*. Kraków, Fundacja Postępu Telekomunikacji.
- Goliński M., 2011, *Społeczeństwo informacyjne – geneza koncepcji i problematyka pomiaru*. Warszawa, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.
- Grzenia J., 2006, *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa, PWN.
- Gwozda M., 2008, *e-Globalna komunikacja jako jeden ze społecznych wymiarów Internetu*. W: M. Kowalski (red.), *Internet między edukacją, bezpieczeństwem @ zdrowiem*. Kraków, Wydawnictwo Maternus Media, 9–15.
- Hankała A., 2004, *Interakcje pedagogiczne w nauczaniu na odległość z perspektywy psychologii*. W: M. Tanaś (red.), *Pedagogika @ środki informatyczne i media*. Warszawa–Kraków, Oficyna Wydawnicza Impuls, 17–29.

- Iskierka S., Krzemiński J., Weźgowiec Z., 2011, *Wybrane problemy społeczeństwa informacyjnego*. „Dydaktyka Informatyki”, nr 6: *Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 58–66.
- Jędrzejko M. Z., Szwedzik A., Sarzała D., Saracen A., 2017, *Dzieci w wielkiej sieci. Zjawisko i jego uwarunkowania. Wyniki i analiza badań*. W: S. Bębas, M.Z. Jędrzejko, K. Kaprzak, A. Szwedzik, A. Taper, (red.), *Cyfrowe dzieci. Zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy*. Warszawa–Milanówek, Oficyna Wydawnictwo Aspra, 57–118.
- Juszczyk S., 2000, *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kożusznik B., 2004, *Komunikacja w dobie Internetu – wpływ na jednostkę, organizację, otoczenie*. W: B. Kożusznik (red.), *Zarządzanie i technologie informacyjne*, t.1: *Komunikacja w dobie Internetu*. Katowice. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 10–20.
- Król M. J. (red.), 2013, *Wewnątrzregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie podkarpackim*. Rzeszów. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Lewczuk J., Jędrzejko M. Z., 2017, *Psychologiczne konteksty aktywności dzieci i młodzieży w szkole*. W: S. Bębas, M.Z. Jędrzejko, K. Kaprzak, A. Szwedzik, A. Taper (red.), *Cyfrowe dzieci. Zjawisko, uwarunkowania, kluczowe problemy*. Warszawa–Milanówek, Oficyna Wydawnictwo Aspra, 269–318.
- Molenda R., 2009, *Internet – nowe wyzwania wobec edukacji*. W: A. Grzywak, P. Pikiwicz (red.), *Zastosowania Internetu*. Dąbrowa Górnicza, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 103–112.
- Morbitzer J., 2005, *Społeczeństwo informacyjne*. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. V. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Morbitzer J., 2012, *Nowe uwarunkowania edukacyjne epoki dzieci sieci*. W: A. Ruta (red.), „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, t. LXV. Kraków, Polska Akademia Nauk, 31–48.
- Noga H., 2008, *Uwarunkowania edukacyjne Internetu*. W: W. Furmanek, A. Piecuch (red.), *Dydaktyka informatyki Multimedia w teorii i praktyce szkolnej*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 165–181.
- Nowina-Konopka M., 2006, *Istota i rozwój społeczeństwa informacyjnego*. W: M. Witkowska, K. Cholawo-Sosnkowska (red.), *Społeczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania*. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 13–58.
- Piecuch A., 2011, *Technologie informacyjne w procesie całościowego uczenia się*. „Dydaktyka Informatyki”, nr 6: *Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 123–149.
- Piecuch A., 2016, *Nowe media – nowe problemy*. „Dydaktyka Informatyki”, nr 11.
- Pospiszyl I., 2011, *Patologie społeczne*. Warszawa, PWN.

- Pyżalski J., 2016, *Od paradygmatu ryzyka do paradygmatu szans: prorozwojowe i prospołeczne używanie Internetu przez dzieci i młodzież*. W: M. Tanaś (red.), *Nastolatki wobec Internetu*. Warszawa, Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa, 55–61.
- Radochoński M., Wańczyk A., 2004, *Komunikacja za pośrednictwem sieci komputerowych a interakcje rodzinne i rówieśnicze młodzieży: perspektywa polska i angielska*. W: M. Radochoński, B. Przywara (red.), *Jednostka, grupa, cybersieć. Psychologiczne, społeczno-kulturowe i edukacyjne aspekty społeczeństwa informacyjnego*. Rzeszów, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, 29–42.
- Romanowska D., Lis E., 2015, *Tabletowe dzieci*. „Newsweek”, nr 31, 10–14.
- Spitzer M., 2013, *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*. Słupsk, Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Tanaś M., 2016, *Primum non nocere a internetowa przestrzeń wolności i aktywności nastolatków*. W: M. Tanaś (red.), *Nastolatki wobec Internetu*. Warszawa, Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa, 41–55.
- Wieczorkowski K., 2003, *Internet*. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. II. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Wolfigiel B., 2009, *E-learning w procesie uczenia się kompetencji społecznych*. W: A. Grzywak, P. Pikiewicz (red.), *Zastosowania Internetu*. Dąbrowa Górnicza, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 83–92.
- Zeler B., Żydek-Bednarczuk U., 2009, *Homo communicans w świecie wirtualnym*. W: A. Kiepas, M. Sułkowska, M. Wołek, (red.), *Człowiek a światy wirtualne*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 83–91.

NETOGRAFIA

- Gumiński M., Huet M., Jacykowska M., Juszcak K., Kamińska M., Kwiatkowska M., Kamieniecki W., Bochenek M., Tanaś M., Wrońska A., Lange R., Fila M., Loba B., Konopczyński F., 2017, *Raport z badania. Nastolatki 3.0*. Warszawa, NASK, opublikowano: https://akademia.nask.pl/publikacje/Raport_z_badania_Nastolatki_3_0.pdf [dostęp: 10.12.2017].
- Keller-Hamela M., Kuhn G., Makaruk K., Szredzińska R., Wójcik S. Włodarczyk J., Zmarzlik J., 2017, *Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, opublikowano: <http://fdds.pl/wp-content/uploads/2017/07/fdds-dzsl2017-calosc.pdf> [dostęp: 10.12.2017].
- Makaruk K., Wójcik S. Konsorcjum EU NET ADB, EU NET ADB, 2012, *Badanie nadużywania Internetu przez młodzież w Polsce*, opublikowano: <http://fdds.pl/http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/raport-eu-net-adb-pl-final.pdf> [dostęp: 10.12.2017].

Orczykowska M., 2017, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2013–2017*. Warszawa, GUS, opublikowano: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-wyniki-badan-statystycznych-z-lat-2013-2017,1,11.html> [dostęp: 10.12.2017].

THE EDUCATIONAL AND COMMUNICATION ASPECTS OF USING THE INTERNET
IN THE CONTEXT OF THE YOUNG GENERATION

Abstract: The article informs about important part of information society – using of Internet in education. In the last years, we face with misusing of the Internet by young people. This abuse effect is researched. The indisputable fact is attendance of media in education. Therefore, it is important and essential to point out the advantages as well as the risks, which are related to use of the Internet in many life areas. There should be a tendency to make the network users aware that the Internet activities could be planned and advised. In the article, an educational function of the Internet and the issue of the change of Internet communication among the young generation were presented. The theory connected with the research results relating to information society demonstrates chances and dangers for future education of “digital native” generation.

Keywords: communication, education, Internet, network society, information society

